

Nr 808

Av herr **Rimås** och fröken **Vinge**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 182, med förslag till skolstyrelselag m. m.*

I proposition nr 182 angående ny skolstyrelselag föreslås, att i varje kommun skall finnas en skolstyrelse, som skall vara styrelse för den obligatoriska skolan. Finnes i kommunen högre kommunal skola, lokal kommunal yrkesskola, allmänt läroverk, statligt eller kommunalt allmänt gymnasium eller kommunalt handelsgymnasium, skall skolstyrelsen vara styrelse även för sådan läroanstalt. Vi kan i stort sett instämma i departementschefens motivering för behovet av en sådan gemensam skolstyrelse. Beträffande styrelsens verksamhetsområde vill vi dock förorda en på ett par punkter avvikande utformning.

Sålunda bör för det första de tekniska gymnasierna också inordnas under den gemensamma skolstyrelsen. Kommunerna svarar för byggnader och inventarier till dessa läroanstalter, och då bör de också på samma sätt som övriga skolor kunna inordnas i den gemensamma kommunala planeringen. Som motiv för att de tekniska gymnasierna skall lämnas utanför den gemensamma skolstyrelsen har anförts, att de inte har en så lokalt betonad elevrekrytering som övriga skolor. Detta argument kan emellertid också i viss mån anföras beträffande handelsgymnasierna. Dessutom torde kommunens huvudmannaskap när det gäller byggnaderna väga tyngre till förmån för ett inordnande under styrelsen.

För det andra torde man i riksdagsbeslutet klarare än som är fallet i propositionen behöva precisera Kungl. Maj:ts möjligheter att medge särskild styrelse för viss skolform.

För det tredje torde det vara nödvändigt att i samband med fastställandet av den nya skolstyrelselagen överväga kommunalförbunds förhållande till medlemskommunernas skolstyrelser och skolchefer. I förslaget till skolstyrelselag § 9, (s. 5 i propositionen), sägs i 1 mom.: "I varje kommun skall finnas en skolchef." Samtidigt förutsätter emellertid departementschefen (s. 229—232) att interkommunal samverkan på skolans område kommer att bli nödvändig för att den framtida skolan skall kunna utbyggas i avsedd omfattning. Vi delar denna uppfattning och vill erinra om att skolöverstyrelsen anser att man bör eftersträva 5 000 invånare som underlag för ett högstadium av enhetsskolan. Detta underlag torde på åtskilliga håll — bl. a. beroende på befolkningsutvecklingen — vara tilltaget i under-

kant. Redan nu har flera folkskolinspektörer gjort förslag till preliminär högstadieplanering, som bygger på befolkningsunderlag på 8 000—10 000 invånare. Redan ett befolkningsunderlag på 5 000 betyder att endast en tredjedel av landets kommuner kan klara ett högstadium på egen hand. Det anförda visar, att de flesta högstadieskolorna i landet vid genomförd utbyggnad av den 9-åriga, organisatoriskt sammanhållna skolan kommer att upprättas och drivas genom samverkan mellan två eller flera kommuner. Då uppstår frågan hur medlemskommunernas skolstyrelser och skolchefer skall förhålla sig till dessa gemensamma skolor. Detta beror kanske i sin tur på hur samverkan utformas. Om samverkan har formen av ett avtal mellan en "värdkommun", som står för anläggnings- och driftskostnader, och "gästkommuner", som erlägger en efter antalet barn från den egna kommunen avpassad ersättning, ligger det nära till hands, att den ifrågakommande skolan står under ledning av skolstyrelse och skolchef i "värdkommunen". Detta är också departementschefens uppfattning (s. 230). Om däremot kommunalförbund bildas, kan skolan inte hänföras till någon speciell "värdkommun" och inte naturligen läggas under någon sådans skolstyrelse och skolchef. Det torde i riksdagsbeslutet böra klarläggas vilken roll skolstyrelse och skolchef skall spela i detta sammanhang samt huruvida det kategoriska uttrycket "I varje kommun skall finnas en skolchef" i förslaget till skolstyrelselag kan tillämpas om och när kommunalförbund på skolans område får en betydande användning.

Beträffande den gemensamma skolstyrelsens organisation vill vi förorda en från departementschefens förslag något avvikande utformning. Departementschefen anser sålunda, att det bör ankomma på skolstyrelsen själv eller dess avdelningar att bedöma bl. a. i vilken utsträckning skolledare och/eller lärare vid viss skola bör kallas, då viktigare frågor rörande denna skola eller lärarkåren behandlas, och då skolan icke är företrädd genom skolledar- eller lärarkårsrepresentanter. Vi föreslår att det i riksdagsbeslutet starkare understryks, att skolledare och lärare i sådana fall *skall* kallas, så att det inte blir möjligt att avgöra en viktig fråga utan att t. ex. skolans ledare är närvarande. Vidare vill vi förorda, att det tillses, att det även i styrelsens avdelningar kommer att finnas representanter för skolledar- och lärarkårerna. I propositionen är detta inte utsagt. Slutligen anser vi, att suppleanter för kårrepresentanterna skall äga *rätt* att delta i sammanträde samtidigt med ordinarie representant, så att de därigenom bereds möjlighet att kontinuerligt följa ärendenas behandling.

Departementschefen förordar, att yrkesråd tillsätts för varje yrke eller yrkesgrupp, vari undervisning meddelas vid skola som lyder under skolstyrelsen. I dessa yrkesråd skall bl. a. ingå företrädare för företagare och anställda som verkligen har *direkt* kontakt med arbetet inom vederbörande

yrke så att han eller hon har erfarenhet av de problem, som kan uppstå rörande handledning och undervisning inom detsamma.

När det gäller skolväsendets lokala fackliga ledning föreslår departementschefen bl. a., att Kungl. Maj:t, då särskilda skäl föreligger, bör kunna dispensera från kravet på lärarutbildning och lärarerfarenhet vid tillsättande av skoldirektör. Med hänsyn till att skoldirektören enligt departementschefen skall företräda "undervisningssynpunkterna i den lokala skolledningen" är vi synnerligen tveksamma om lämpligheten av att dispensera från lärarutbildning och lärarerfarenhet för denna tjänst. I varje fall bör det enligt vår mening klart uttryckas i riksdagsbeslutet, att denna möjlighet får användas endast i sällsynta undantagsfall.

Beträffande skolväsendets regionala ledning förordar vi en läns skolnämnd med huvudsakligen de uppgifter och den organisation som föreslås av departementschefen. Vi kan också i princip instämma i de motiv som anförs för ett sådant organ. På några punkter vill vi dock föreslå avvikelser i fråga om organisation och uppgifter. Departementschefen föreslår sålunda, att den nya mellaninstansen skall bestå av sju ledamöter, varav fyra väljs av landsting och en utses av vardera skolöverstyrelsen, yrkesöverstyrelsen och länsstyrelsen i vederbörande län. Den av länsstyrelsen utsedde ledamoten skall vara högre förvaltningsjurist eller domare. Enligt vår mening bör den av skolinspektörerna i länet, som får ställningen som länsinspektör, ingå som ledamot av nämnden. Det är nödvändigt, att han får dela ansvaret för nämndens åtgärder och delta i dess beslut. Inom andra liknande länsorgan har den verkställande tjänstemannen denna ställning. Vidare anser vi i likhet med skolstyrelseutredningen (SOU 1955: 31) att den ledamot som skall vara förvaltningsjurist eller domare skall vara en av de fyra landstingsvalda ledamöterna.

Departementschefen talar på s. 243 om behovet av differentierad inspektion, d.v.s. en uppdelning av arbetet inom länet så att ärenden rörande olika skolformer handläggs av inspektörer med utbildning för och erfarenhet av ett visst stadium eller viss skolform. Tills vidare skall den pedagogiska inspektionen av skolformer utanför folkskolan och försöksskolan åvila vederbörande centrala myndigheter, d.v.s. skolöverstyrelsen och yrkesöverstyrelsen. Dock skall (s. 228) mellaninstansens samordnande och planerande uppgifter omfatta samtliga de skolformer utredningen föreslagit med undantag av de statsunderstödda läroverken. Vi föreslår, att åtgärder snarast möjligt vidtas för att tillföra inspektörskåren personer med utbildning för och erfarenhet av olika stadier och skolformer. Detta är nödvändigt dels med hänsyn till departementschefens tanke att man framdeles skall genomföra differentierad inspektion inom länen, dels med hänsyn till att skolinspektörerna redan nu skall handlägga betydelsefulla organisa-

tionsfrågor rörande samtliga skolformer. Följande möjligheter att tillgodose detta behov bör beaktas: 1) vid inrättandet av de av departementschefen föreslagna nya inspektörstjänsterna i Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Stockholms och Västmanlands län 2) vid tillsättandet av i fortsättningen ledigblivna tjänster.

Departementschefen förordar dels att de disciplinära befogenheterna gentemot lärarna vid det obligatoriska skolväsendet, de högre kommunala skolorna och kommunala skolor för yrkesutbildning överflyttas från skolstyrelserna till mellaninstanserna, dels att skolöverstyrelsens disciplinära befogenheter gentemot lärare vid allmänt läroverk flyttas över på mellaninstanserna. Vi föreslår, att disciplinärenden rörande dessa lärargrupper skall handläggas av skolöverstyrelsen respektive yrkesöverstyrelsen. Sådana ärenden inom varje länskolnämnds område blir icke många eller så ofta förekommande, att mellaninstansen får mera betydande erfarenhet av dessa problem. Som exempel på frekvensen kan erinras om skolstyrelseutredningens uppgift (s. 256) att skolråden i hela landet under tioårsperioden 1928—1937 i sammanlagt 68 fall tilldelat lärare varning. Det innebär för folkskollärarkårens del genomsnittligt endast ett fall vart tredje år inom ett och samma län. För ernående av en enhetlig rättstillämpning bör man koncentrera handläggningen till en instans, som spänner över hela riket, nämligen vederbörande överstyrelser. Man skulle på detta sätt vinna en större rättssäkerhet till ett förhållandevis billigt pris — det kan nämligen icke göras gällande, att dessa överstyrelser skulle på ett onödigt sätt bli betungade genom att få ta hand om ärendena som första instans. Vi föreslår vidare att avgörandet i frågor rörande sänkning av tjänstgöringsbetyg bör flyttas från den lokala styrelsen till mellaninstansen.

Slutligen förordar vi i anslutning till departementschefens överväganden angående länskolnämndens ställning som ett planerande och samordnande organ (s. 226—227) att det i riksdagsbeslutet understryks behovet av att nämnden vid sin behandling av skolplaneringsfrågor har mycket nära kontakt med sakkunskap i fråga om samhällsplanering på länsplanet, t. ex. länsarkitekter, lantbruksdirektörer m. fl. Önskvärt vore om sådana experter kunde kallas att närvara vid sammanträden då planeringsfrågor behandlas. Detta behov av särskilda samhällsplaneringsexperter för rådgivning vid skolplaneringen har i dagarna understrukits i en skrivelse från skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t, där överstyrelsen bl. a. väcker förslag om att till länsstyrelserna skall knytas experter på befolkningsprognoser och dylik planering, bl. a. för skolväsendet i länen. Vidare bör i anslutning till departementschefens påpekande om behovet av interkommunal samverkan (s. 229) understrykas, att sådan samverkan kommer att bli aktuell

inte endast för två eller flera kommuner utan även för *en del* av en kommun, som för ordnandet av skolan på högstadiet naturligen bör samverka med en annan kommun på grund av kommunikationerna i trakten. Behov av sådan samverkan har redan uppkommit inom försöksverksamheten med enhetsskolan. Vid länskolnämndens sammanträden är det också av värde att medicinska och arbetshygieniska synpunkter kan läggas på frågor som rör skolorganisation, skolbyggnader m. m. Det skulle därför enligt vår mening vara värdefullt om förste provinsialläkaren i varje län erhöle föredragningslista till nämndens sammanträden och bereddes tillfälle att närvara och delta i överläggningarna men ej i besluten.

Vi hemställer,

att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 182 beaktar de av oss ovan framförda förslagen.

Stockholm den 30 oktober 1956

S. Rimås

Margit Vinge
